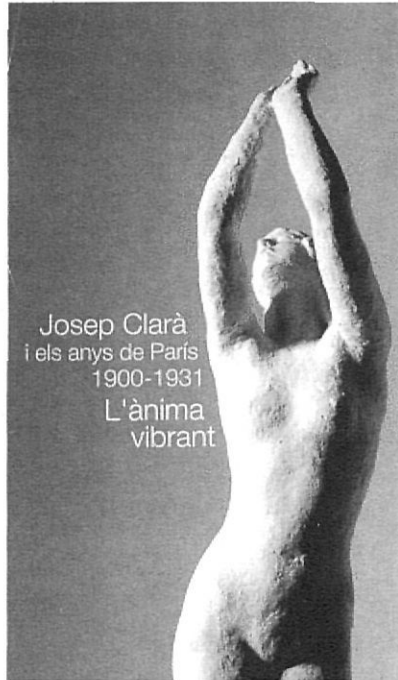

Crònica

El Clarà de París a Olot

Del 13 de juliol al 26 d'agost la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa, juntament amb la Fundació Caixa de Sabadell, va presentar una exposició amb el nom de *Josep Clarà i els anys de París. 1900-1931. L'ànima vibrant*, composta d'esbossos i dibuixos de l'artista realitzats durant els trenta primers anys del segle XX i que pertanyen, en bona part, al llegat Clarà dipositat al museu de la ciutat.

L'obra de Clarà sovint es relaciona amb la figura femenina de formes rotundes i ben proporcionada, la traducció en pedra o bronze de la *Ben Plantada*. I aquí em sembla que rau la gràcia de l'exposició que es va presentar a la Sala Oberta, ja que tot i que hi havia alguna peça inequívocament Clarà, la majoria eren esbossos, petites figures en guix o fang que mostraven l'assaig, els primers intents per materialitzar la idea. L'esbós suposa la feina quotidiana, la investigació que comporta donar forma material a allò que està en el pensament i que no sempre és fàcil d'expressar. Suposa anar posant i traient, esgarrapant i acariciant els materials. Tot i això la recerca no sempre és reeixida i s'ha d'abandonar, però segur que serveix per obrir camins o per tancar-los decididament. En els esbossos que es presentaven es veia un tarannà ben diferent a l'estàndard que es té de Clarà. Les peces de la mostra, lluny de la serenitat que reflecteixen les seves obres més divulgades, sovint inexpressiva per perfecta, estan plenes de moviment físic i psíquic: figures que es giren, es planyen,

Josep Clarà: *Figura femenina*, 1919.

s'estiren o llangueixen. Al contrari de les obres de gran format que es troben en espais públics, de factura llisa i freda, aquestes composicions fetes amb les mans mostren l'esforç manual i en descobreixen les ditades. El mateix es podria dir dels dibuixos, molts dels quals són de moviments de ballarines de renom que van mantenir amb Clarà relacions intenses a bastament divulgades per la literatura: la innovadora americana Isadora Duncan, Àurea de Sarrà o Antònia Mercé, La Argentina. Els traços són vigorosos i també nerviosos, com si volguessin aturar el moviment del cos de les dansaires però també suggerir el moviment següent, l'essència de l'acció. En total es presentaven cinquanta-nou escultures de petit format, fetes sobretot en guix, fang i terra cuita, i setze dibuixos amb diverses tècniques. A més de les obres exhibides, l'exposició es completava

amb un acurat catàleg i amb una interessant col·lecció de punts de lectura, que a l'anvers reproduïen detalls d'obres exposades i al revers fragments de reflexions de Josep Clarà sobre l'obra de l'artista. I, com en d'altres mostres, es van portar a terme unes interessants visites comentades que donaven a conèixer al gran públic l'evolució de l'escultor i permetien entendre la diferència entre les peces escollides i les que els espectadors associaven a la producció de Clarà. Va ser una mostra interessant i reveladora d'una faceta íntima i poc exhibida d'aquest escultor olotí.

M. A. Arnaú i Prades

Les Cavallerisses de Castell, en perill

Serà un crim contra la sensibilitat i un dur atemptat a la cultura si s'enderroquen finalment les *Cavallerisses* del pintor Sert a Castell, com ara volen fer per segon any consecutiu, després que l'estiu passat quedés frenat aquest despropòsit que seria irreparable.

Pensar que «Castell està salvat» és el pitjor engany, puix queda tota la important resta per fer... i és capital. Castell no només és un paratge natural, sinó culturalment arqueològic, i també artístic de primera divisió.

Volent tirar a terra, si ningú es queixa, les *Cavallerisses* de Josep Lluís Sert. L'immoble, encarregat pel seu oncle muralista al mas Juny, d'una peça i de planta baixa, dissenyat en exclusiva per Sert a

Castell, no és qualsevol cosa, sinó l'únic edifici fet per l'insigne arquitecte deixeble de Le Corbusier que tenim a Palamós.

Quantes ciutats o pobles tenen edificis seus? Els de la Fundació Miró de Barcelona, i la de Palma de Mallorca, són fets per ell, així com tants d'altres arreu del món.

Es tracta no només d'una peça única, sinó de la primera que va fer un cop acabada la seva llicenciatura en arquitectura, aquell mateix any 1929, i on les rajoles en forma d'angle superior sumen precisament 29, així com les romboïdals del primer pis de l'estudi de Sert vora el mar, construït posteriorment, en sumen 30. Són dates que demostren que Josep Lluís Sert va arribar a mas Juny amb gran empenya per restaurar-lo, reconstruir la que després va ser la «Caseta d'en Dalí» (d'en Roura), com també edificar i reconstruir l'estudi de Sert a tocar de la platja i fer, de nova planta, la peça més remarcable del pas de l'arquitecte internacional per Palamós: les Cavallerisses, avui en estat d'abandó penós i injustificable.

Les cavallerisses de la platja de Castell.

Un tal Javier Cercas

Hauríem de retrocedir fins a *Los cipreses creen en Dios*, de Josep M. Gironella, per trobar una novel·la escrita per un gironí i ambientada a les terres gironines que fos capaç de suscitar una admiració tan massiva i d'obtenir una ressonància tan vasta. Quasi mig segle després, *Soldados de Salamina*, de Javier Cercas (novel·la també de la Guerra Civil, però mirada amb uns altres ulls), ha esdevingut alhora un triomf literari i un fenomen sociològic. Hi ha ressò mediàtic, èxit de vendes, moltes traduccions i una pel·lícula a la vista. I els crítics de les més diverses filiacions i procedències semblen haver-se posat d'acord en l'ús dels superlatius. Fernando Delgado confessa haver passat tota una nit en blanc, seduït per la trama corpenedora de l'obra. Quan Narcís Comadira diu de la novel·la: «un dels llibres més emocionants que he llegit en molts anys», no fa més que coincidir sorprenentment amb Mario Vargas Llosa: «el libro es magnífico, uno de los mejores que he leído en mucho tiempo».

Javier Cercas va néixer en un poblet d'Extremadura i va venir a Girona quan era molt petit, perquè el seu pare hi havia trobat feina i havia cridat tota la família, com fan els immigrants que ens arriben ara. Des de fa dotze anys és professor de literatura espanyola a la Universitat de Girona, però per a molts gironins és com si encara ho fos de la d'Illinois. Tot i que escriu regularment a *El País* i ha publicat quatre llibres, la seva trajectòria literària creixent ha obtingut entre nosaltres un ressò molt discret. Fa un any que va obtenir un primer reconeixement local amb el premi de periodisme Manuel Bonmatí, però la seva designació municipal com a pregoner de les Fires va provocar la reacció indignada i indigna dels qui encara no el consideraven un gironí prou idoni. Ara caldrà veure si, per fi, cauran els murs o si l'autor consagrat arreu continuarà marginat per la ciutat que *desprecia cuanto ignora*.

Narcís-Jordi Aragó

Aquesta primera obra del seu batejar arquitectònic té encara més importància perquè evidentment que féu altres plànols per a edificis barcelonins durant aquell 1929-30, però va ser conjuntament amb d'altres companys arquitectes com Subirana i Torres, i no en projectà cap altre en solitari durant més d'una dècada, pel cap baix. Així, les Cavallerisses permeten destriar les capdavanteres idees mediterrànies de Sert de les aportacions fetes pels seus amics en altres projectes tripartits, i finalment atorgar-li, per aquesta especial obra a Palamós, més importància a ell, vist que la seva obra llegada a Castell demostra que sens dubte, dels tres, portava la veu cantant, i molt.

Trist, patètic i insuportable per a l'amant de les arts seria que, a un any vista de complir-se el primer centenari del naixement

de Josep Lluís Sert, es destruís de forma gratuïta la primera edificació d'una llarga trajectòria que dona peu a considerar-lo mestre de l'arquitectura del segle XX català.

Cal restaurar (no recrear) les Cavallerisses urgentment (estan), i potser crear-hi *in situ* un micromuseu dedicat a l'arquitecte, amb fotos i maquetes, per tal de convertir-les en un nou lloc de visita obligada a Castell.

Que el paratge sigui propietat de la Generalitat ha de facilitar, com passa en altres llocs, que l'Ajuntament de Palamós gestioni de manera directa no només les restauracions-preservacions, sinó l'explotació i difusió cultural i turística de l'indret.

Encara som a temps de fer un cop de cap definitiu. Ser, o no ser (Sert)...

Ignasi Puig

Primer comiat a Joan-Josep Tharrats

«Tharrats em semblà un home reservat, callat, molt més donat a escoltar que a xerrar frívolament (cosa típica del seu gremi), totalment entregat al seu ofici, amb una gran capacitat de treball, extremadament preocupat i gran recercador, no solament dels grans problemes de la pintura, sinó dels de l'ofici, els de l'artesania, el de fer les coses i fer-les bé».

Josep Pla definia Joan-Josep Tharrats i Vidal amb aquestes paraules, que serviren de presentació a l'exposició individual número cent que l'artista va voler fer a la seva ciutat, concretament a la Fontana d'Or, la primavera de 1975. Era, en certa manera, el

Joan-Josep Tharrats (1939-2001).

Un cadàver a Susqueda

Just abans d'escriure, la vida es presenta com un sense sentit. Des d'aquí on sóc ara, que és un moment anticipat als dos mesos que han de transcórrer encara fins que aquesta nota sigui llegida, la cama d'un cadàver localitzada entre el fang del pantà de Susqueda a partir de la confessió del suposat homicida ha confiscat el titular de portada a l'atrocitat estel·lar d'aquest setembre: els set mil morts de Nova York i l'esperit prebèl·lic de revenja. Aquestes dues formes de matança s'imposen a les innòcues menuderies que afecten directament, personalment, els ciutadans com les notícies més remarcables d'aquest seu present tan volàtil i imprecís, fins al punt que molts d'ells, ahir -fa uns dos mesos-, van decidir passar la tarda amb tota la família vora la presa de Susqueda, per si un cas tenien la sort de presenciar en viu com els investigadors de la Guàrdia Civil descobrien algun altre membre esquarterat del cos d'una dona que cap d'ells no coneixia.

Convertir els esdeveniments de l'actualitat, gairebé sempre sagnants, en font de l'escriptura és una opció ben problemàtica i, la major part de les vegades, exasperant. El temps de la narració es conjuga en passat, de manera que el relat d'una acció ja conclou es fonamenta en l'estratègia de presentar com un fluir incert allò que ja té fi per mitjà de l'ocultació i l'ajornament. L'actualitat, en canvi, exigeix immediatesa, és com una gana voraç que ha de ser saciada amb urgència, sense refinaments rondallístics. L'un treballa amb una ullera de llarga vista, amb la mirada eixamplada per l'observació d'un paisatge vast i complet; l'altra se serveix d'una potent lupa, que selecciona d'entre l'espaiosa panoràmica un simple fragment que, un cop il·luminat, pren la grandària del paisatge sencer i amenaça fins d'incendiar-lo. I a pesar d'això, a pesar d'aquesta impossibilitat de dir el present perquè cap narrador no és capaç d'anticipar-s'hi i, doncs, de donar-hi una forma plena, tots els cronistes es creuen en l'obligació de parlar d'aquell cadàver de Susqueda o de l'atemptat de les Torres Bessones, encara que tots els diaris, tots els noticiaris, estiguin servint alhora el mateix plat i amb la mateixa salsa. La vida, abans d'escriure, és un sense sentit del qual potser només es pot escapar fent que el present sembli passat i nosaltres, l'ull de la dona morta mirant els vius des del fons del pantà.

Eva Vázquez

retrobatment de Tharrats amb Girona. Havia nascut a la casa número 25 del carrer Nou, un edifici destruït a principi de 1939: «Tot el que vaig recuperar fou una moneda d'argent de cinquanta cèntims», ens deia. Aquella casa havia estat un veritable niu de les arts: la poesia (el seu pare era un incansable productor de sonets), la música (Pau Casals hi havia tocat al saló, decorat per Jaume Busquets amb vidrieres plomades i pintures al fresc), la literatura (francesa, naturalment) i la pintura (que aprenqué a l'Escola Massana, que dirigia el mateix Busquets).

Les circumstàncies familiars allunyaren Joan-Josep Tharrats de Girona. Primer va anar a Béziers (1932-34), i als 17 anys a

Barcelona. Encetà així un llarg parèntesi en la relació amb la seva ciutat. Van ser els intensos anys del grup Dau al Set (1948-1956), de les recerques tècniques amb les seves maculatures; va crear revistes com *Blau + Negre*, va escriure llibres i articles d'art i va exposar la seva obra arreu del món, però no pas a Girona. Van acollir mostres seves les galeries de Cadaqués -on tenia una casa-, Cap de Creus (1956) i Es Portal (1971), i la galeria Armengol d'Olot. El 1975 fou, doncs, l'any en què Tharrats, després de voltar món, tornà al seu Born. Va exposar després, el 1979, a la desapareguda galeria 3 i 5, el mateix any a la galeria Xaloc, de Platja d'Aro, i el 1985 a Expoart Montjuïc.

Joan Turón (1904-2001)
i el paper moneda de Begur
dissenyat per ell.

La seva biografia artística és una llarga llista d'èxits, de guardons i també de silencis, especialment des del moment que la malaltia l'allunyà del primer pla de l'actualitat cultural i artística. Isabel-Clara Simó va escriure arran de la mort de l'artista:

«M'escandalitza el silenci que ha planat sobre Tharrats... crec que aquest oblit és una injustícia...»

No ens va sorprendre que el darrer 6 de juliol fóssim pocs els que ens vam aplegar a l'església de Cadaqués en el comiat de Tharrats, que reposa per sempre en el cementiri de Portlligat, un paisatge que estimà intensament. Tal volta la ciutat de Girona no va saber donar-li el Déu vos guard que l'artista esperava.

J.V. Gay

Memòria de Joan Turón i Algans

El passat mes d'agost ens va deixar Joan Turón i Algans. Fou un gironí de soca-rel amb una llarga i rica vida. A part de la seva professió -que li va permetre desenvolupar altres tasques- va participar en un gran nombre d'activitats socials i culturals.

Joan Turón va néixer a Girona el 27 de març de 1904. Als 13 anys va anar d'aprenent de delineant al despatx de l'arquitecte Josep Esteve. Amb 24 anys, el 4 de gener de 1928, i després d'exercir de professional lliure realitzant encàrrecs, va ingressar com a

delineant tècnic a la Diputació, on va desenvolupar tota la seva vida professional.

Com a gran afeccionat que era al dibuix, va formar part del Sindicat de Dibuidors de Girona durant les primeres dècades de 1900. Durant la República de 1937 l'Ajuntament de Begur va demanar a aquesta entitat que realitzés un dibuix per al paper moneda que la població va crear. L'encarregat de dissenyar-lo fou Joan Turón. Per això els bitllets estan firmats a la part inferior dreta amb la lletra T. De la impressió se'n va fer càrrec el diari *L'Autonomista*, propietat de Darius Rahola, germà de Carles Rahola. Turón es va ocupar personalment de la tria de coloració i la supervisió de l'edició.

Amb motiu de la Guerra Civil i del perill que corria el patrimoni del país, la Generalitat va crear una Comissió de Patrimoni per salvaguardar-lo. La Delegació de Girona fou creada l'any 1936, després de l'*alzamiento*, i va funcionar fins acabada la guerra. Joan Turón en formà part com a funcionari de la Diputació, juntament amb Enric Blanch Roig (arquitecte de la Diputació i cap de la Comissió), Francesc Riuró Llapart (que en fou el secretari), Carles Palol Feliu, Eduard Fiol Marquès, Pere Vallmajó Perpinyà, Pau Planas Prats i Joan Subias Galtet. Turón fou el responsable de recollir i registrar al llibre

d'entrades de la Comissió les noves incorporacions. Els objectes salvats per aquesta Comissió foren molts, però sens dubte el més important va ser el Martirologi de Girona.

Joan Turón també va participar efectivament en la vida social i esportiva de Girona. Va ser secretari de la secció de pesca del GEiEG, entitat a què pertanyia com a soci núm. 1 des de la seva fundació, el 1919.

Els darrers anys, i malgrat l'edat i la seva delicada salut, encara s'interessava per tot el que feia referència a Girona. Va ser, fins a la fi, una persona que estimava la seva ciutat.

Joan Vicens

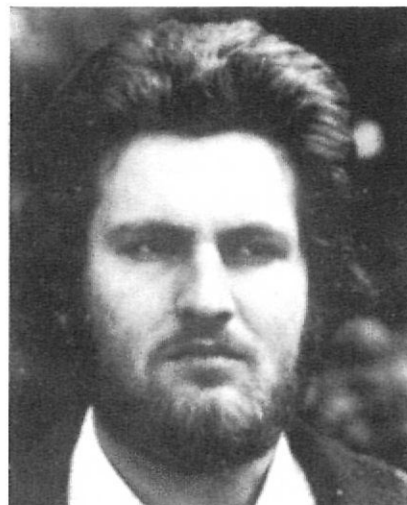
Jaume Faixó: un record

Entre el juliol i l'octubre de 2001 s'han pogut veure dues exposicions antològiques de Jaume Faixó, al Museu d'Art i a la Fontana d'Or de Girona.

Vaig conèixer en Jaume Faixó al col·legi, al Bruguera, quan ell ja presentava tics d'adolescent entre una colla de preadolescents. Com que, a més d'algunes actituds de rebel·lia, el tipus presentava l'aspecte d'aquells guapos de poques paraules, era fàcil veure en aquell Jaume un

James Dean a la gironina. És a dir, un rebel sense causa transitant per la Girona resclosida, provinciana i raquítica de meitat dels seixanta. Orfe de pare de ben petit, el nostre rebel era tutelat per una mare disposada a abocar totes les seves energies emocionals en aquell fill únic. La senyora Conxita (que ha hagut de suportar la prova cruel de sobreviure!) traspuava una suau elegància i una sensibilitat exquisida, no pas exemptes del rigor que

exigia la seva condició de mare jove i vídua. Al bar de la Normal —on la vaig tractar més tard— exercia de confident i consellera espiritual dels estudiants que vam anar a parar a aquell centre de suposada formació de mestres, un àmbit no pas menys mediocre que el conjunt de la ciutat. I, amb tot, en Jaume es va fer a si mateix com a artista gràcies a les esletxes lluminoses que van obrir a Girona gent com l'irrepetible Josep Tarrés, el

Jaume Faixó (1952-1998).

Signes que ens fan de lletres

Ara fa uns mesos, una entitat d'estalvi de casa nostra va editar un díptic on hi havia un mini-vocabulari en català i en castellà d'aquesta escriptura sense hacs, sense ces, sense accents, sense signes de puntuació i quasi sense vocals que fa servir la gent jove per participar en els xats o per enviar missatges a través dels mòbils. D'aquesta manera, «adéu, me'n vaig» es converteix en una cosa així com «a10 mn vg», xke, tal com també escriuen ells, ja n'hi ha prou amb aquests signes mínims des del moment que, quan algú escriu un text, la primera intenció que acostuma a tenir és «kls lctrs 1ntengn». M'ho explica un professor de literatura a qui el que de veritat preocupa no és que es perdi l'ortografia, sinó que fins i tot les oficines d'estalvi siguin part activa d'aquesta gran cerimònia de confusió que és el tot-s'hi-val d'avui. I me'n parla justament l'endemà que jo hagi començat a rumiar que, en general, aquells que escrivim tenim la pretensió que la gent valori el contingut del que escrivim, mentre passem per alt el petit miracle que fa que siguem capaços de desxifrar l'escriptura. Tinc al meu costat un llibre obert per una plana on es reproduïxen dues tauletes d'argila que es consideren un dels exemples d'escriptura més antics que posseïm. Les dues tauletes tenen un forat a dalt; a sota, en una hi ha un animal que sembla una cabra; a l'altra, els arqueòlegs pensen que els trets que queden de l'animal que hi va haver corresponen a una ovella. Sembla que el forat que hi ha a totes dues equival al número deu. Possiblement, l'home aquell que va marcar fa milers d'anys en unes tauletes d'argila els signes mínims per indicar la propietat d'uns animals que fa també milers d'anys que han deixat d'existir no va pensar mai que de tot —dels animals, d'ell, fins i tot del que tenia al voltant— el que duraria més serien aquelles tauletes. Hi ha una possibilitat de quedar en el paper, en el papir, a la pedra o a les tauletes que no existeix en aquesta realitat virtual dels xats o en aquesta altra realitat efímera de bateries dels mòbils. Just com a les pissarres que encara hi ha en els col·legis avui. Però si les pissarres s'esbomen és perquè serveixen per aprendre a escriure, i no perquè es vulgui que quedi allò que s'hi ha escrit. A mi em sembla que té raó aquell professor de literatura, encara que també em sembla que potser no coincidim. No és només l'ortografia, el que anem perdent. I és tot això, sobretot tot això, el que ens preocupa.

Xavier Cortadellas

finíssim pintor Colomer, l'exuberant escultor Piculives o el seu inseparable amic i pintor Ansesa-Gironella.

Passats tres anys de la seva tràgica desaparició, la ciutat ofereix a la Fontana d'Or i al Museu d'Art una extensa antologia de l'obra de Jaume Faixó. És una mostra que fa justícia a un artista tan lligat a la ciutat com ell i que obre, alhora, la possibilitat de revalorar la seva trajectòria i endevinar-hi una magnitud i una coherència per a molts potser desconegudes. Escric aquestes ratlles davant una obra primerenca de Faixó, possiblement el seu dibuix més negre: dos fetus, sense ulls aparents, escrutant-se furiosament en el buit. El potencial creatiu i les preocupacions formals eren ja plenament insinuats, presents de fet, en les seves primeres obres.

Però ara, en la distància, el que més em consola de la seva pèrdua és la intervenció monumental que va deixar clavada en una rotonda d'entrada a Salt. Per raons matrimonials en Jaume s'havia fet fill adoptiu de Salt, i —gràcies a una

brillant acció de govern de l'exregidor Josep Paulí— ell i altres artistes van convertir-lo en un dels municipis amb més escultures al carrer. Faixó va dissenyar per a la rotonda d'entrada a Salt, venint d'Anglès, un arc de triomf postmodern: imponent per les seves dimensions però ornamentat amb pedres de riu, humils rierencs que es riuen dels marbres imperials. L'Arc de Triomf que en Jaume Faixó ens va deixar a Salt —una broma subtil i gairebé pòstuma— celebra la seva vida d'artista i emet un missatge inequívoc sobre la incerta glòria dels qui cauen en la temptació de sentir-se triomfants en els afers humans.

Miquel Berga

Arquitectura i geografia de l'aigua

Josep Maria Oliveras va exposar aquest estiu al Museu de l'Aigua, de Salt, un conjunt de trenta fotografies amb el títol d'*Arquitectures de l'aigua*.

La proposta d'Oliveras va consistir en un recorregut visual per alguns dels elements que servien, abans de la consolidació de l'electricitat com a font d'energia per a la maquinària, per regular l'aigua i així fer funcionar l'activitat industrial i artesanal.

La selecció d'imatges captava elements d'aquest segment de l'arqueologia industrial que encara es conserven a la comarca del Gironès, com ara ponts i passeres, comportes, sèquies, barques, pous

de glaç o molins. Les instantànies van ser preses no tant amb voluntat estrictament informativa o documental, sinó que Oliveras va enfocar la mostra com un treball d'autor, en el qual el vessant artístic era fonamental. Tot i això, *Arquitectures de l'aigua* tenia un clar component reivindicatiu, atès que s'hi denunciava el mal estat en què es troben aquestes relíquies del nostre patrimoni.

L'ambientació del museu saltenc es completava amb el relaxant so enregistrat de l'aigua en moviment, com ara el raig de les aixetes o un degoteig.

La proposta d'Oliveras incloïa una gran quantitat de documentació de l'antiga fàbrica Coma Cros, de Salt mateix, en la qual l'autor exemplificava els canvis radicals dels processos industrials. Entre el material aportat hi havia les fitxes dels treballadors que havien passat per aquella factoria tan emblemàtica, presentats com el vertader motor que va fer funcionar les instal·lacions.

La Coma Cros, de Salt, en una imatge de Josep M. Oliveras.

El muntatge tindrà continuïtat aquest desembre amb una segona part que es titularà *Geografies de l'aigua* i que s'exposarà en el mateix espai. En aquesta ocasió, Oliveras utilitzarà tecnologia més especialitzada per mostrar elements relacionats amb l'aigua que solen passar desapercebuts a l'ull humà: els microorganismes, que —malgrat la seva importància— a la pràctica són invisibles.

Ramon Esteban

Els cartells de Morell, abans i després

Del 7 de setembre al 14 d'octubre va tenir lloc l'exposició *Cartells de Josep Morell* a la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa.

Josep Morell i Macias ha esdevingut un dels cartellistes catalans més representatius de la primera meitat del segle passat, autor prolífic amb una obra molt interessant, com s'ha pogut apreciar en aquesta exposició, que ha ajudat a donar conèixer aquest garrotxí. Morell va néixer el 1899 a Sant Esteve de Bas, però de molt petit va anar a viure a terres andaluses, on va ser destinat el seu pare, que era mestre de professió.

Acompanyava l'exposició un documentat catàleg fet per Marc Martí —el principal col·leccionista i estudiós de l'obra del dibuixant— que ha servit per reivindicar i posar al lloc que li correspon la seva producció plàstica. La

Connectar-se a la festa

Sí que deuen estar en crisi, les festes majors, si TV3 els ha de dedicar un reguitzell de programes estiencs per redreçar-ne el mite, el mite de la festa major com la gran celebració que reuneix tot un poble en la gresca, la taula parada i la companyonia. És prou evident que les festes majors s'han anat desviant força d'aquests propòsits que l'alcalde o el regidor encara escriuen a les salutacions dels programes. Tal com opinava Xavier Cortadellas des d'aquest mateix espai ara fa un any, cada vegada costa més trobar activitats festives que aglutinin tots els sectors d'una població, per petita que sigui. D'altra banda, escassos el voluntarisme i l'autogestió popular que els anys setanta i vuitanta aconseguien veritables festes participatives, ara l'organització sovint acaba recaient en l'Administració local, que no sempre sap impulsar-les amb el mateix entusiasme. Sigui dit, tot plegat, comptant-hi les notables i honroses excepcions. La d'Olot podria ser-ne una, de festa incòlume a la crisi, i encara així em consta que hi ha un debat intens sobre el model de celebració que es vol per al futur.

Potser sí que al capdavant hi ha modes i bioritmes socials, i de la mateixa manera que ara per ara assistim a festes majors plenes de rutina, tal vegada d'aquí a uns anys la revifalla serà encara més notòria. En qualsevol cas, per propiciar-ho no seria pas balder analitzar les possibles causes d'aquest decandiment. Ben segur que els motius deuen ser múltiples, complexos i diversos per a cada poble, però no deuen pas ser-ne un dels menys importants la pèrdua del pes que té actualment el territori a l'hora de definir un teixit social. Això és així: cada vegada som més mòbils, cada vegada importa menys d'on som per definir-nos, i la facilitat de les comunicacions ens permet sentir-nos més a prop d'algú que viu a Tegucigalpa que no pas del nostre veí d'escala. Sembla com si l'espai físic per on ens movem vagi diluint-se i perdent pes específic, mentre va guanyant terreny un espai mental de connexions on acabem instal·lant-nos amb comoditat. Per això funcionen més les celebracions que es basen en la comunitat d'interessos que no pas les que ho fan en la territorial: festes tecno, festes gais, festes de la cervesa, aplec de l'allioli... Complexes són les causes i, per tant, complexes les solucions. Una, per exemple, pot ser compaginar les xarxes globals de comunicació amb efectives xarxes locals que fomentin el diàleg i l'intercanvi també amb el nostre veí físic, aquell de qui fa temps ens hem desconnectat.

Josep Pujol i Coll

trajectòria artística de Morell va començar a ser important a partir del 1920 i es va veure truncada per la seva prematura mort, ocorreguda el 1949, abans de complir els cinquanta anys.

La primera formació artística la va rebre a terres andaluses, influència que es fa patent en la seva lluminosa i colorista obra. Però la seva principal producció professional va tenir lloc a Barcelona, on va residir des de 1926.

Aquí va formar part de l'Associació de Cartellistes de Barcelona, institució que va funcionar durant els anys trenta i que fou malmesa per la Guerra Civil. Són d'aquesta dècada alguns dels seus cartells més coneguts,

com els del cremallera de Núria o del pont de Camprodon, per posar alguns exemples que fan referència a les nostres comarques. És una de les millors etapes de Morell, la d'estil *art déco*, amb obres molt aconseguides.

Els seus cartells de caire polític varen ser encàrrecs de la Lliga i del Front Català d'Ordre, a més d'altres d'institucionals, encomanats per la Generalitat republicana.

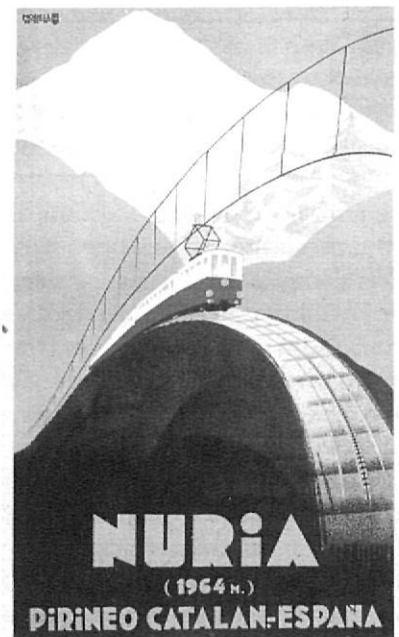
A partir de 1939 Morell va col·laborar amb el nou règim franquista, i adoptà un llenguatge en sintonia amb la nova etapa política, amb un estil més barroc i una iconografia que s'avenia poc amb la que havia emprat en les etapes anteriors.

Aquesta opció política li va representar el rebuig de bona part dels seus antics col·legues de l'etapa republicana, i també ha motivat que tot sovint s'hagi valorat més el seu ideari polític que la seva producció plàstica. Els anys quaranta va realitzar una sèrie de cartells molt aconseguits, plens de moviment i lluminositat, per encàrrec dels estaments destinats a promoure el turisme i popularitzar indrets de la geografia hispànica; pertanyen a aquest grup el de Cadaqués i el de l'hotel Puigmal. Va fer molts catàlegs i impresos, una bona part dels quals s'han perdut, atès el seu caràcter efímer.

També va conrear la pintura de cavallet i la pintura mural; d'aquest darrer àmbit es conserva encara l'obra que va fer a les escoles de Camprodon.

Joan Sala

Josep Morell: Cartell de Núria, 1930.

L'arquitecte polígraf

Del 19 d'octubre al 30 de novembre va tenir lloc al col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Girona, l'exposició *Masó explica Masó*, a partir de les cartes del seu llarg festeig.

Si de l'arquitecte gironí Rafael Masó semblava que ja se n'havia dit tot, especialment després de l'estudi de Joan Tarrús i Narcís Comadira publicat el 1996, al capdavant resulta que el qui encara té molt per explicar és el mateix Rafael Masó. A l'exposició del Col·legi d'Arquitectes *Masó explica Masó*, complementada amb el catàleg i l'edició d'un vídeo a càrrec de Quim Paredes, hem retrobat la veu d'un Masó gairebé sense intermediaris, com en una conversa planera que va opinant sobre els seus amics i col·laboradors, ofereix els seus criteris artístics, ens guia per les seves obres i ens trasllada a la Girona de la seva joventut.

Comissariada per l'arquitecte Bernat Catllar, l'arxiviera Rosa M. Gil i la documentalista Gemma Domènech, la mostra en si és només la punta d'iceberg d'una tasca minuciosa d'inventari que ha durat més de dos anys. A sota de tot, hi ha un nuviatge llarg, una correspondència ingent, i dues veus que s'hi entortolliguen. Es tracta de 1.853 cartes escrites entre l'agost de 1906 i el desembre de 1910 entre Rafael Masó i la seva futura esposa, Esperança Bru, custodiades, ordenades i relligades en dinou

Esperança Bru, destinatària de les 1.853 cartes de Rafael Masó.

volums per la família, i de les quals se n'ha fet un buidatge exhaustiu. Així, a través d'una llengua afabriana però encara molt propera, ens assabentem de les opinions, sempre positives, que a l'arquitecte li mereixen Eugeni d'Ors, Josep Carner, Bertrana o Gaudí, entre molts d'altres. Així mateix, hi apareixen els seus col·laboradors habituals, sobretot els Coromina –encara no Fidel Aguilar–, i també els seus clients. Les cartes es converteixen així en un dietari on s'hi pot seguir el dia a dia de l'arquitecte. Des del mobiliari pensat per a la casa familiar fins als projectes d'establir una fàbrica de ceràmica a la Bisbal, o els afanys regeneracionistes per renovar culturalment la seva ciutat, la quotidianitat s'hi va descabdellant entre l'entusiasme creatiu i, de vegades, el desànim.

Especialment interessants són els moments en què Masó explica, descriu o justifica la seva obra, de manera que aquestes cartes es converteixen en referències fonamentals per definir la seva posició estètica. De fet, alguns d'aquests textos ja eren coneguts i havien estat utilitzats per comprendre els seus treballs, com per exemple l'efecte que pretenia aconseguir a la Farinera Teixidor («Res de coloraines Esposa meva, fins i tot les teulades i la cúpula seran blanques ¡Tot nevat! Vull que sia realment la casa de les farines...»), però des d'ara es presenten sistematitzats i classificats d'una forma exhaustiva, una eina molt útil per a futurs estudiosos no tan sols de Masó, sinó també d'un temps en què Girona es despertava.